

EMO İzmir Şubesi 54 Yaşında... ENERJİ VE GIDA GÜVENLİĞİ İÇİN YENİ KAMUSALLIK

Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) İzmir Şubesi'nin 54. kuruluş yıldönümünde Prof. Dr. Oğuz Oyan'ın konuşmacı olarak katıldığı "Yeni Kamusallık; Enerji ve Gıda Güvenliği" başlıklı söyleşi düzenlendi. Emek karşıtı ekonomi politikalarının gelir dağılımını bozduğuna yönelik tespitlerin ön plana çıktığı söyleşide, krizin çözümünün yeni kamusallık anlayışı kapsamında geliştirilecek toplumcu politikalardan geçtiği vurgulandı.

İzmir Mimarlık Merkezi'nde 8 Haziran 2022 tarihinde düzenlenen "Yeni Kamusallık; Enerji ve Gıda Güvenliği" söyleşisinin açılışına EMO Yönetim Kurulu Başkanı Mahir Ulutaş da katılım sağladı. Açılıшта konuşan EMO İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Özgür Tamer, EMO İzmir Şubesi'nin 8 Haziran 1968 tarihinde ilk Genel Kurul'un düzenlenmesiyle kurulduğunu ve TMMOB tarihinde ilk kez toplumcu mühendislerin etkin olduğu bir Şube yönetiminin oluştuğunu ifade ederek, "EMO İzmir Şubesi, 1968'den günümüze 54 yıldır mesleki demokratik mücadele içinde ön saflarda yer alarak, ülkemizin kalkınma mücadelesine katkı koymaya devam etmektedir. İlk günkü kararlılık ve azimle sürdürmeye çalıştığımız mücadelenin öncüsü 68 kuşağının gençlerine bir kez daha şükranlarımızı iletiyoruz. 68 kuşağının gençlerinin, Şubemizde yaktığı meşale TMMOB

tarihinde önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır."

TMMOB ve Odaların, iktidarın vesayet altına alma girişimlerinden güçlenerek çıktığına vurgu yapan Tamer, TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi Mücella Yapıcı, Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu eski Başkanı Tayfun Kahraman ve Mimarlar Odası Hukuk Müşaviri Can Atalay'ın Gezi Davası'nda hukuksuz bir şekilde tutuklanmasına karşın başlatılan Adalet Nöbetlerinin 27 Nisan 2022 tarihinden bu yana sürdürüldüğünü belirtti.

"Potansiyelimiz Heba Edildi"

TMMOB ve Odaların kalkınma, sağlıklı ekonomik büyüme ve kentleşme için mücadele ettiğini vurgulayan Tamer, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Ülkemiz ne yazık ki elektrik ve İnternet erişimi başta olmak üzere temel alt yapı hizmetlerine ilişkin bir yoksulluk dönemine girdi. Katma değer üretecek, bilim yapacak, teknoloji üretecek potansiyelimizin, İktidarın alım garantili betonlaşmaya temelli projelere 'kaynak aktararak' heba edilmesinin bedelini ödememiz kaçınılmazdır.

Genç mühendislerin işsizlik sorunuyla boğuştuğu bu dönemde, kaynakların tümüyle sermaye gruplarına aktarılması

nedeniyle emeğiyle geçinen tüm kesimlerin yoksullaştığına işaret eden Tamer, "Enerji ve telekomünikasyon başta olmak üzere temel alt yapı hizmetlerini sunan kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi ve bu alanların piyasalaştırılmasının ardından kırılgan bir ekonomik döneme girilmiştir. Dünya piyasalarındaki en küçük dalgalanma ülkemize tsunami olarak yansımayaya devam etmektedir" diye konuştu. Söyleşinin enerji yoksulluğuna dikkat çekmek ve toplum yararını esas alan kamucu politikaların geliştirilmesine katkı sağlamak için düzenlendiğini ifade eden Tamer, konuşmasını şöyle tamamladı:

"Örgütümüz; önümüzdeki yıllarda, başta enerji ve telekomünikasyon alanları olmak üzere AKP iktidarlının neo-liberal ekonomi politikalarıyla yarattığı tahribatı tersine döndürmeye odaklanacaktır. Kamulaştırma ve toplum yararına yatırım politikalarıyla, 'ucuzlaştırılmış' emek yoğun, rant temelli, betonlaşmaya dayalı bu ekonomik modeli gerimizde bırakmak istiyoruz. 20 yıldır süren ve alım, yolcu, geçiş hatta hasta garantileriyle önümüzdeki 20 yıla da ipotek koyan bu döngüden, bilgi yoğun bir ekonomik modele geçilmesi için birlikte mücadele ediyoruz. Mühendis emeğinin küçültüldüğü bu ekonomik yapıdan kurtularak, ülkemizi hem enerji kaynakları hem de teknolojik olarak küresel emperyalist zincirden kurtarmanın araçlarını bir-

likte geliştirmeyi umut ediyoruz.”

Ulutaş: Gezi Onurumuzdur

EMO Yönetim Kurulu Başkanı Mahir Ulutaş ise sözlerine Gezi Davası'nda hukuksuz bir biçimde tutuklananlara dayanışma mesajları vererek başladı. Gezi Direnişinde hayatını kaybeden gençleri anarak sözlerine devam eden Ulutaş, “Gezi, Türkiye toplumunun onurunu yükselten bir süreç olarak tarihimizde yer aldı. Gezi sonrası bir dönemi yaşıyoruz. Bir parçası olmaktan onur duyduğumuz Gezi, bu neo-liberal iktidarın çözülmesine doğru giden bir süreci başlatmıştır. Bu nedenle bugün Gezi’yi itibarsızlaştırmaya ve Gezicileri cezalandırmaya yönelik girişimlerde bulunuyorlar.” diye konuştu.

Ekonomik gelişmelere bakıldığında sınıf çatışmasının açıktan yürütüldüğünün görüldüğünü belirten Ulutaş, “Çok boyutlu bir toplumsal burhan görüntüsü var. Hiç eğip bükmeye gerek yok. Büyük bir sınıf savaşının yaşandı-

ğına şahit oluyoruz. ‘Ücretliler ve dar gelirler hariç herkesin keyfi yerinde’ söylemleri, bilinci bir şekilde yoksullaştırma politikası uygulandığını gösteriyor. Nüfusun yüzde 60’ının asgari ücret ve altında hane gelirine sahip olduğu bir ülkede, elektrik faturalarına bu boyutlarda zam yapılmasının başka bir açıklaması yok” diye konuştu.

Enerji alanında uygulanan neo-liberal politikaların pahalılık dışında, kurumların bölünerek özelleştirilmesi nedeniyle bir yönetim problemi de oluşturduğuna dikkat çeken Ulutaş, “Türkiye ölçeğinde bir ülkede, 2022 yılında Isparta büyüklüğünde bir kente 1 hafta elektrik verilememesinin, yönetim krizinden başka bir açıklaması yoktur. Üretim, iletim ve dağıtımıyla doğal bir tekel olan bu alanı özelleştirdiğinizde pahalılık ve yönetilemezlik sürpriz değildi. Bu ülkede 31 Mart gibi tüm elektrik şebekesinin çöktüğü krizleri bile yaşadık” dedi.

Enerji dışında eğitim ve sağlık gibi tüm temel kamusal hizmet alanlarında gerileme yaşandığını ifade eden Ulutaş, “Bu krizi ortamını siyasi iktidar, neo-liberal ajandasını çok doktrini araçlarını kullanarak uygulamaktadır. Tüm emeği ile geçinen sınıflar gibi meslektaşlarımızı da yoksullaştıran sistematik bir saldırı programı uygulamaktadır” dedi. konuştu.

Enerji alanında dikey entegre bir kamu tekelinin yeniden kurulmasının

krizden çıkışa öncülük edeceğini ifade eden Ulutaş, yeni bir kamusal anlayışa ihtiyaç duyulduğuna vurgu yaparak, konuşmasını tamamladı.

Üçlü Kriz: Enerji-Tarım-Kamu Maliyesi

Açılış konuşmalarının ardından kürsüye gelen Oğuz Oyan, sunumunu gerçekleştirdi. Düşük büyüme ve yüksek enflasyonla ekonominin stagflasyon işaretleri verdiğini ifade eden Oyan, TL’deki değer kaybına rağmen dış ticaret açığının büyüdüğüne işaret etti. Enerji ve gıdadaki dışa bağımlılığın ekonomik göstergelere enflasyon olarak yansıdığını belirten Oyan, “Kamu borcunun gayri safi yurt içi hasılaya (GSYH) oranı ve toplam dış borcun GSYH’ye oranı tırmanıyor. Enerjide, tarımda ve kamu maliyesinde kriz kapıda” diye konuştu. Ekonominin dış borç artışı ile sürdürüldüğünü ifade ederek, AKP dönemindeki gelişmeleri ilk 10 yıl ve sonrası olarak iki tarihsel dönemde ele aldı.

Oğuz Oyan, ilk 10 yıllık dönemde yüksek TL politikaları nedeniyle ithalat maliyetlerinin düştüğü ve ülke içinde sanayisizleştirme politikasının uygulandığını belirtti. Bu dönemde dünya ortalaması üzerinde faiz, kâr, kur farkı getirisi ile sıcak paraya dayalı bir ekonomik yapı oluştuğunu belirterek, 2003-2007 yılları arasında ise kamu varlıklarının özelleştirmeler yoluyla talan edildiğini belirtti. Cari açıkların sürdürülemez boyuta gelmesiyle 2013’ten sonra ise daraltıcı ekonomi politikalarına geçiş yapıldığını anlatan Oyan, büyüme oranını aşan boyutta dış açık oluştuğunu belirtti. Bu dönemde yüksek dış açıkların düşük iç açıkla dengelenmesi için olağanüstü kamu gelirleri yaratıldığını anlatan Oyan, bu gelirleri “özelleştirmeler, vergi aflarıyla, 2B arazileri satışları, bedelli askerlik, yabancılara emlak satışı, işsizlik sigortası fonu kaynaklarının kullanımı, kamu özel

ortaklığı ve yap işlet devret modeline dayalı yatırımlar ve Merkez Bankası kârlarının özel şirketlere aktarılması” olarak sıraladı.

Salgın Döneminde Sermayeye Destek

2017’de kredilerle “hormonlu” büyüme sağlanmaya çalışıldığını anlatan Oyan, “Salgın döneminde bile sermaye yönlü kredi pompalaması yapılarak pozitif büyüme sağlayabildi. Dünyada genelinde yurttaşına salgın yardımı yerine kredi veren ender ülkelerden biri olduk” diye konuştu. Salgın döneminde bile kaynakların sermayeye aktarımının devam ettiğine işaret eden Oyan, “Şimdi en iyi bildiği bu yoldan ilerlemek istiyorlar. Enflasyonu azdırmak ve Hazine’yi batırmak pahasına” dedi.

Merkez Bankası üzerinden bankalara sağlanan düşük faizli krediler üzerinden enflasyonun yarısına yakın oranlarla kredi verildiğini hatırlatan Oyan, “Faize karşı olduğunu ifade eden bir hükümetin sağladığı olanaklarla bankalar kâr rekorları kırıyor. Faize karşıyız söylemleriyle faizle iş yapan bankalar ulaşamaz oranlarda kâr sağladı. Bu parasal genişleme kaçınılmaz olarak enflasyonu körükleyecek” diye konuştu. Sermaye şirketlerine kur korumalı mevduat (KKM) ile kur farkı avantajı, gelir vergisi avantajı istisnası sağlandığını hatırlatan Oyan,

varlıklı kesimlere KKM’nin yanı sıra döviz ve enflasyona endeksli Devlet İç Borçlanma Senetleri’nin (DİBS) devreye sokulmasıyla servet aktarıldığını ifade etti. Bu nedenle iç borçlanmaya ödenen faiz giderlerinin yılın ilk 4 ayında 104 milyar TL’ye ulaştığı bilgisini veren Oyan, bütçe teklifinde 240 milyar TL olarak belirlenen yıllık faizin 312 milyar TL’ye ulaşmasının beklediğini kaydetti. Hazinesin üzerine ölçüsüz bir biçimde yük bindirildiğini ifade eden Oyan, dövize endeksli hazine garantileri, dövize endeksli iç borç ve kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) görev zararlarının büyüdüğünü hatırlattı. Enflasyona endeksli bono ve tarımda 20 ürünün fiyatının sabitlenmesini içeren projelerin kamu maliyesindeki sorunları büyüteceğini ifade eden Oyan, gıda ve enerji krizlerinin kapıda olduğuna vurgu yaptı.

Gıda Krizi Kapıda

2006 yılında alımlarının yüzde 99,9’unu yerli üreticiden yapan Toprak Mahsulleri Ofisi’nin (TMO) 2020’de alımlarının yüzde 81’ini ithalat yoluyla yaptığını ifade eden Prof. Dr. Oğuz Oyan, tarımsal üretimdeki düşüşe dikkat çekti. Birçok tarım üründe yetersiz verimlilik, yetersiz üretim ve arz açığı sorunlarına işaret eden Oyan, tüm dünyada çiftçilere yönelik desteklerin oranı artarken Türkiye’de

binde 3’e gerilediğini anlattı. 2021’de buğdayın tonunu yerli çiftçiden 2.250 TL’den alan TMO’nun aynı yıl Rusya ve Ukrayna’dan tonu 3340-5700 TL’ye arasında bir fiyatla ithalat yaptığını hatırlattı. Tarımdaki çözölmeyi durdurmak ve gıda krizini çözmek için 2000 sonrasında uygulanan neo-liberal politikalarla hesaplaşılması ve ülkenin ithalat bağımlılığından kurtulması gerektiğine vurgu yapan Oyan, konuşmasını şöyle sürdürdü:

“Tarımsal katma değerın 1/3’ünün tarıma destek ve yatırım olarak döndürmeyi kesin tanımlanmış yasal ve kurumsal çerçeveye oturtmamız gerekir. Altyapı yatırımlarına, sulama, toplulaştırma ve Ar-Ge’ye öncelik verilmeli. Tarımı küresel tarımsal meta zincirinin bir halkası olmaktan çıkarmak için üreticileri ulus ötesi şirketlerin bağımlısı olmaktan kurtarmak için yerli tohumun kullanımına engel olan Tohumculuk Kanunu değiştirilmelidir.”

Arz açığı olan ürünleri üretmenin fark ödeme sistemini ile cazip kılınmasını isteyen Oyan, havza bazlı planlamaya geçilmesini önerdi.

Plansızlık Kurumsallaştı

Sunumun son bölümünü “Enerji Güvenliğine” ayıran Oyan, 2011 yılında Devlet Planlama Teşkilatını (DPT) kapatılıp, Kalkınma Bankasına bağlanmasının bir dönüm noktası oluşturduğunu, 2018’de Cumhurbaşkanlığı Yönetim Sistemi’ne geçilmesiyle DPT’nin tarihten silindiğini aktaran Oyan, “Bağımsız planlama düşmanlığında AKP ve IMF ittifakı. Halen yürürlükteki XI. Plan (2019-23) hedefleri de öncekiler gibi hızla geçersizleşmiş durumda. AKP demek, plansızlık demek” diye konuştu. Başta doğalgaz olmak üzere enerjideki dışa bağımlılığa işaret eden Oyan, doğalgaz ithalatının 2008-2017 arasında yüzde 47,9 oranında arttığına dikkat çekti. Doğalgazın elektrik üretimindeki pa-

yının yüzde 50 düzeylerinde olduğunu hatırlatan Oyan, temel sorunun dışa bağımlılık olduğuna vurgu yaptı. 2009'dan itibaren üretim kapasitesi ile üretim arasındaki makasının açıldığına dikkat çekerek, "Bunun temel nedeni ihtiyaçtan fazla santral kurulmasıdır" diye konuştu. Yenilenebilir enerjinin payının artması gerektiğini ifade eden Oyan, Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Enerji Üretimini Destekleme Mekanizması (YEKDEM) ile yatırımcıya yüksek kâr oranları sunulmasını ise eleştirdi. YEKDEM yatırıma destek sağlanırken, ekipman üreten sanayinin desteklenmemesi nedeniyle yerli kaynak kullanımında bile dışa bağımlılık sorunu oluştuğunu dile getirdi.

Yatırımcılara yönelik YEKDEM dışında yerli kömür santrallerine uygulanan teşvik ve kapasite mekanizması ödemeleri yoluyla fazladan destek sağlamasının, yurttaşlar ve Hazine üzerinde aşırı yüklerin oluşmasına neden olduğuna vurgu yapan Oyan, yükselen faturalar nedeniyle enerji yoksulluğu oluştuğunu belirtti.

Yeni Kamusalılık Anlayışı

Sanayicinin enerji maliyetleri arttıkça emek maliyetlerini baskıladığına da dikkat çeken Oyan, çözümün yeni kamusalılıktan geçtiğini ifade etti. Enerji yoksullarına elektrikte sosyal yardımın 150 KWh'dan aylık 240 KWh'a yükseltilmesi gerektiğini ifade eden Oyan, "Kamu yararı kavramı öznel ve piyasa güçleri lehine istismar edilen bir kavram olmaktan çıkarılmalıdır. Çevresel Etki Değerlendirme'ye ek olarak, Sosyal Etki Değerlendirme, Sağlık Etki Değerlendirme, Ekonomik Fayda Maliyet Analizi, Sosyal Analiz, Sosyo-Kültürel Analiz, Bölgesel Analiz gibi nesnel, nicel ve ölçülebilir kriterler esas alınmalıdır" diye konuştu.

Sanayinin girdi kısmını geliştiren kurumlar olan TÜPRAŞ, PETKİM,

ERDEMİR, İSDEMİR, SEKA, Seydişehir Alüminyum gibi işletmeler, Türk Telekom gibi kuruluşları ve amaçından uzaklaştırılan kamu ihtisas bankalarının yeniden kurulması, devletleştirilmesi veya kendi amaçları doğrultusunda yeniden işlevlendirilmesi gerektiğini ifade eden Oyan, "Kamu işletmelerinde şeffaflık temel kural haline gelmelidir. Çalışanların yanı sıra, üretilen hizmetlerden yararlananlar, ürünleri kullananlar ve özellikle enerji, madencilik, altyapı ve sanayi yatırımlarında, tesislerin bulunduğu bölgede yaşayan halkın temsilcileri de karar alma süreçlerinde ve denetimde söz ve karar sahibi olmalı, sendikal örgütlenme yaygınlaşmalı, üretenler yönetmelidir" diye konuştu.

Elektrik üretimi, iletimi ve dağıtım faaliyetlerinin "doğal tekelleşim" niteliğinde olduğuna dikkat çeken Oyan, "Yani bir hizmet/üretim, tek bir üretici tarafından daha az maliyetle üretilebilmektedir. Bu nedenle, elektrik üretimi, iletim, dağıtım hizmetlerini verecek tesisleri ve şebekeleri kurmak ve işletmek; ihtiyaç duyulan ekipman ve aksamın önemli ölçüde kendi bünyesinde üretilmesini sağlamak üzere, Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) yeniden kurulmalıdır" dedi. Petrol ve

doğalgaz için Türkiye Petrol ve Doğal Gaz Kurumu'nun kurulmasını isteyen Oyan, "Neo-liberal düzenin kurumları olan Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) ile Enerji Piyasaları İşletme A.Ş. (EPIAŞ) kapatılmalıdır. Buna karşılık, yeni kurumsallaşmanın önemli bir bileşeni olarak bir Türkiye Planlama Kurumu (TPK) kurulmalıdır" diye konuştu.

Gelir dağılımdaki eşitsizliğin "Biz büyümeyi tercih ettik. Dar gelirli hanehalkı hariç, üretici firmalar, ihracatçılar kâr ediyor; çarklar dönüyor" söylemleriyle büyütüldüğüne vurgu yapan Oyan, sözlerini şu ifadelerle tamamladı:

"Sosyal-demokrasi kapitalist sisteme alternatif olmaktan çoktan çıkmıştır. Anti-kapitalist olamayan bir siyasi hareket anti-neoliberal de olamaz; samimi bir çevreciliğin taşıyıcısı da olamaz. Anti-emperyalist olamadan dünya sistemine de meydan okunamaz. Dünya kaynaklarının sınırlılığı, rekabeti değil uzlaşmayı; şirket çıkarlarını, kâr maksimizasyonunu değil kamunun, toplumun önceliğini dayatıyor. O halde yeni kamuculuk anti-kapitalist temellerde, bölüşüm öncelikli bir model üzerinde yükselebilecektir."

